

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 23, брой 9
Октомври – 5 ноември

Борис Попиванов

Сътресенията и скандалите в парламентарното мнозинството произтичат основно от сблъсъка на партньорите за бъдещето на българската енергетика.

Резултатите от местния вот сочат, че всички водещи партии понесат политически щети от сегашното управление.

Кандидатът за кмет на София Ваня Григорова се превърна във водеща фигура в лявото политическо пространство.

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 23, брой 9
Октомври – 5 ноември

Съдържание

1.	ВЪНШНОПОЛИТИЧЕСКА ДИНАМИКА	2
2.	ИНСТИТУЦИИТЕ И ДНЕВНИЯТ РЕД НА ОБЩЕСТВОТО	4
3.	СЪСТОЯНИЕТО НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА	7
4.	ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ	11

1

ВЪНШНОПОЛИТИЧЕСКА ДИНАМИКА

Войната в Близкия Изток и България. Терористичното нападение на Хамас срещу Израел и последвалият кръвав конфликт в Газа фокусираха вниманието на световната общественост. България категорично осъди агресията на Хамас на различни институционални равнища – президент, министър-председател, външен министър, Народно събрание (НС). София прояви и изключително бързо и адекватно поведение, като стана една от първите страни, успели да изведат желаещите да се евакуират от Израел свои граждани. Столичната община също демонстрира ясна и непоколебима позиция, като забрани шествия в защита на Палестина. Премиерът Николай Денков и външният министър Мария Габриел посетиха Израел, за да проведат срещи със своите колеги там и да засвидетелстват българския ангажимент към каузата на нападнатата страна.

Нюансите в тези процеси не бива да се подценяват. Те имат и геополитически, и вътрешни изменения. В първия случай е важно да се отбележи, че България е една от много малкото европейски държави, които почти открито обвиняват Русия за нападението на Хамас. Лично премиерът Денков заяви, че конфликтът в Израел е свързан с този в Украйна. Мотивът според Денков е, че трагичните събития в Израел изместват фокуса на международната общност от агресията на Путин и вероятно ще ограничат оръжейните доставки за Киев. Трябва да се каже, че Европейският съюз (ЕС) изобщо не акцентира подобни хипотези. От национална гледна точка, атаката на Хамас за пореден път сблъска различни институции и политически актьори. Президентът Румен Радев и премиерът Денков, изповядващи сходни възгледи за ситуацията в Израел и Газа, организираха различни форуми за обсъждането на отраженията на тази ситуация върху българската сигурност. В два съседни дни Радев свика съвещание на шефовете на служби и на ресорни министри, а Денков се събра със Съвета по сигурността при Министерския съвет. Денков присъстваше и на двете срещи, но явно държеше да покаже, че не президентът е авторитетът по темата. Разногласията засегнаха и парламента. Народно събрание осъди с декларация терористичното

нападение на Хамас. Вярно е, че тази декларация не срещна никакви възражения, но не получи и консенсус. В нейна подкрепа се обявиха партиите от мнозинството – ГЕРБ-СДС, „Продължаваме промяната – Демократична България“ (ПП-ДБ) и Движението за права и свободи (ДПС), докато останалите три парламентарни групи, на „Възраждане“, на Българската социалистическа партия (БСП) и на „Има такъв народ“ (ИТН) просто не участваха в гласуването. Войната в Близкия Изток се оказва пореден повод за конфронтиране на български институции и партии в търсене на политическа изгода.

Войната в Украйна. За първи месец украинският конфликт не се намира в центъра на българската външна политика, макар да се намира в центъра на вътрешния политически дебат. Антируската линия на София не подлежи на съмнение. Тя бе потвърдена официално във видеоконферентен разговор между българския премиер Денков и украинския президент Володимир Зеленски. Тя бе демонстрирана наново и в поредица случаи, сред които члено място заема екстрадицията на кореспондента на руското издание „Российская газета“ от България. Решението на българските власти не беше мотивирано с никакво обяснение и получи реципрочен отговор от руска страна. Появиха се индикации, че напрежението между ЕС (и България в частност) и Русия все повече ще се концентрира на терена на информационната война, в която медиите играят съществена роля. Извън събития като посоченото, като цяло обаче, напрежението с Русия бе експлоатирано основно във вътрешнополитически план, в хода на протичащата в България кампания за местни избори, и то основно от ПП-ДБ. Очертаха се две посоки на развитие на темата, като и двете взеха на въоръжение позабравеното понятие „цивилизационен избор“, с което се обозначава принадлежността на страната към западния свят. На първо място, управляващото мнозинство бе представено като гарант за „цивилизационния избор“ на България. В този смисъл, всяка политическа криза би изглеждала като обслужваща Русия, дори и особено ако е провокирана от някой от партньорите, а не от опозицията. И на второ място, кандидатурата

на обединената левица за кмет на София Ваня Григорова бе интерпретирана като „пропутински проект“, чиято крайна цел е завръщане на България в орбитата на Русия.

Казусът „Шенген“. Членството на България в Шенгенското пространство е външнополитически приоритет на сегашното управление, обвързан и с конкретен срок – 31 декември т.г. Дипломатическите усилия за преодоляване на препятствията продължиха интензивно през целия октомври. Както премиерът Денков, така и министър Габриел проведоха различни международни срещи. Особено значение придоби визитата на Денков в Берлин, където германският канцлер Олаф Шолц недвусмислено подкрепи България. Въпреки всичко Австрия и Нидерландия потвърдиха своето вето върху българската

кандидатура. Правителството се изправи пред перспективата на свой първи явен управленски провал. Комуникационната стратегия на София в това отношение остана непроменена. Денков, както и по-рано, настоява за някакви нови хипотетични шансове за обрат в позициите на Виена и Хага, макар и през декември. Но заедно с това премиерът опитва да превърне Шенгенското членство в заложник на стабилността на ръководения от него кабинет. Помислите на Денков в специално интервю, шансовете за отпадане на австрийските и нидерландските възражения са в пряка зависимост от устойчивостта на настоящото българско управление и неговите геополитически приоритети. Казано другояче, налице е предупреждение към партньорите от ГЕРБ-СДС и ДПС, че всеки техен сепаративен акт би имал тежка геополитическа цена.

2

ИНСТИТУЦИИТЕ И ДНЕВНИЯТ РЕД НА ОБЩЕСТВОТО

Правителството и парламентарното мнозинство. Форматът на управлението е подчинен на тенденциите, фиксирани през последните месеци. Едната партия в мнозинството (ПП-ДБ) непрекъснато търси начини да накара ГЕРБ и ДПС да поемат своята отговорност за съдбата на правителството, докато другите две (ГЕРБ и ДПС) предпочитат да се дистанцират. Кампанията за местните избори увеличи напрежението, защото трите партии трябваше да изглеждат конкуренти за местната власт. Взаимните заплахи за напускане на мнозинството ескалираха. Въсщност постепенно се утвърдиха два центъра на власт. Единият е съсредоточен в правителството и безспорно има институционално предимство. Само че ниският авторитет на министър-председателя Денков не позволява това предимство да се реализира. Вторият център на власт е представяван публично от лидера на ГЕРБ Бойко Борисов и новия съпредседател на парламентарната група на ДПС Делян Пеевски, които претендират, че говорят от името на законодателния орган, на НС. Борисов и Пеевски всячески подкопават доверието в кабинета и неговия ръководител – с периодични искания те да се отчитат писмено за свършената работа (напр. по темата с Шенген), с формулиране на задачи за изпълнение (напр. да заведат дело за Руската църква в София, да закупят спешно инсулин за болниците, и т.н.) и с оспорване на всякакви опити за самостоятелност (напр. срещу призивите на министъра на отбраната към парламента да одобри сделка за ново въоръжение). Министър-председателят видимо не е в състояние да възстанови загубения контрол върху дейността на кабинета си. Публичните реакции на Денков издават нарастваща изнервеност, граничеща с безпомощност. Негови твърдения от типа на това, че доклад на Държавната агенция за национална сигурност (ДАНС) е „манипулативен“, или реплики от типа на тази, с която нарича народните представители „неуважаеми“, явно са израз на политическа несигурност, но и на институционална безотговорност.

Енергетиката стана централната тема в политиката на мнозинството. Тя доведе и до първия вот на недоверие срещу кабинета Денков, иницииран от БСП

и „Възраждане“, който получи подкрепата на тези две партии и на ИТН (71 гласа „за“) и бе отхвърлен с гласовете на ГЕРБ, ПП-ДБ и ДПС (143 гласа „против“). Октомври започна с продължаващи масови протести на миньори и енергетици. Тези протести в крайна сметка приключиха, въпреки липсата на гаранции за съдбата на въглищните централи от страна на правителството. Дори напротив, кабинетът на Денков изрично подчерта, че териториалните планове по Плана за възстановяване и устойчивост, предвиждащи поэтапно закриване на електроцентралите в Маришкия басейн, не подлежат на преразглеждане и влизат в сила. Създаде се впечатлението, че кабинетът нарочно създава надежди в един сектор от енергетиката, за да компенсира отказа от компромиси в друг. Най-вероятно така следва да се тълкува изненадващото, и на този етап експертно напълно необосновано, изявление на Денков, че ще започне с ускорени темпове (само за 2 години!) строителство на 7 и 8 блок на атомната електроцентрала в Козлодуй. Това твърдение явно е призвано да успокои обществото, че независимо от съдбата на мините Марица-Изток, България ще има достатъчно капацитет за производство на енергия.

Напрежението в енергетиката продължи да се развива в три основни направления – ситуацията с договорите за внос на газ от Турция; транзита на руски газ през България; и кризата с „Лукойл“.

Важен елемент от енергийната стратегия на президента Радев беше сключеният през януари т.г. договор с турската държавна компания „Боташ“ за внос на газ от Турция, с опции за транзитирането му за трети страни. През октомври кабинетът „Денков“ официално се усъмни, че договорът е бил изгоден за България, а малко по-късно дойде изявлението на Европейската комисия, че ще направи проверка на този договор за съответствие с антимонополното законодателство на ЕС. Едва ли има съмнения, че сигналът до Комисията е подаден от София. Геополитическото алиби също е налице. Българското правителство подсказва, че под маската на „турски газ“ е възможно „Боташ“ да внася в България руски, и по този начин да заобикаля санкциите.

Неочаквана стъпка бе решението на кабинета да предложи, а на парламента да одобри, въвеждане на допълнителна такса от 20 лв./мвтч. върху транзита на руски газ през българското трасе на „Турски поток“ за Западните Балкани и Унгария. Прозвучаха остри възражения от Белград и Будапеща, че това оскъпява до невъзможност газовите доставки. Притеснения породиха и правното основание с едноличен акт на българската държава да се променя международен договор. Кабинетът отново взе на въоръжение геополитическото алиби – с пояснението, че резкият ръст на транзитната такса ще се отрази на печалбите на руския гигант „Газпром“, а не на крайните потребители в Сърбия или Унгария. Разбира се, не става ясно защо „Газпром“ би продължил да поддържа договор, който вече се намира на загуба. С други думи, газовата сигурност на региона стои под съмнение заради очевидно несъгласувани действия на българската страна. В медиите се появиха интерпретации на случващото се, а именно, че с постъпленията от новата такса министърът на финансите Асен Василев панически се опитва да намали невъзможния за овладяване бюджетен дефицит. Звучи убедително, макар че едва ли съдържа цялата истина.

Съдбата на нефтената рафинерия „Лукойл“ край Бургас отново излезе на дневен ред, също по неочакван начин. Едва месец след като НС остави в сила дерогацията за внос на руски петрол чрез „Лукойл“ за още една година, ГЕРБ и ДПС поискаха незабавната отмяна на тази дерогация. Успоредно на двете партии, но сякаш независимо от тях, от ПП-ДБ също стартираха атака срещу „Лукойл“. Първоначално финансовият министър Василев съобщи в интервю за „Файненшъл Таймс“, че рафинерията скоро ще бъде продадена. Компанията опроверга. Последваха изявления на българското правителство, че „Лукойл“ не е внесла дължими данъци в България в размер на 600 млн. лв. Възникнаха съмнения, че наблюдаваме класически натиск върху една компания да се откаже от собствеността си и да напусне страната, за да отстъпи активите си на друг. Отново сякаш без връзка с ПП-ДБ и кабинета, от ДПС повишиха претенциите и декларираха, че „Лукойл“ има да внесе в бюджеда 1,5 млрд. лв. На този етап е трудно да се анализират политическите последици от тази многопластова игра, в която независимо едни от други партньорите в управлението атакуват конкретна фирма. За пореден път налице е и геополитическо алиби, отнасящо се до несъгласието Русия да реализира печалби на гърба на държава-член на ЕС.

Гаранциите за геополитическа принадлежност на България несъмнено удържат правителството на власт. Същото вероятно може да се каже и за втория обединяващ мотив на управлението, конституционните промени. Законопроектът за промени в

Конституцията бе гласуван на първо четене в НС и получи 161 гласа, достатъчно, за да получи „зелена светлина“ за ново гласуване два месеца по-късно. Прави впечатление, че „конституционното мнозинство“ се намира в политическа и експертна изолация по темата. Не само другите три парламентарни партии, „Възраждане“, БСП и ИТН, се противопоставят на проекта, но той среща и категоричното неодобрение на експертната общност и съдебната власт. Висшият съдебен съвет, Висшият адвокатски съвет, Съюзът на съдиите, Съюзът на юристите и още много структури оспориха съдържанието на предложените промени. Мнозинството положи усилия да се легитимира с постъпилото положително становище на Венецианската комисия. Само че въпросното становище, както се разбира, далеч не е положително, а изразява недоумение относно мотивите и целите на проекта. От гледна точка на амбицията за консолидация на мнозинството, обаче, не можеше да се очаква, поне засега, „заден ход“ и оттегляне на промените.

Президентът. Държавният глава Румен Радев остана в сянката на политическия процес. Това до голяма степен е разбираемо по време на предизборна кампания, в която Радев не участва. Негов хипотетичен опит да се намесва по-пряко в състезанието едва ли би бил одобрен от обществото. Радев за пореден път демонстрира „алтернативната“ си на мнозинството позиция във връзка с войната в Близкия Изток. Отказът да свика Консултативен съвет за националната сигурност (КСНС) бе мотивиран с нежеланието да се съобщава класифицирана информация на партийни лидери (с други думи, на ПП-ДБ). Вместо това Радев свика среща за националната сигурност с представители на правителството и на секретните служби, нещо като „алтернативен“ КСНС, също както свиканият от премиера Денков на следващия ден Съвет е друг „алтернативен“ КСНС. Институционалният сблъсък продължава да се разгръща. Призивът на ПП-ДБ, а после лично на премиера Денков, за оставка на председателя на ДАНС Пламен Тончев, е нов удар срещу Радев, по подобие на неотдавнашния призив за оставката на главния секретар на Министерството на вътрешните работи (МВР) Петър Тодоров. Спорът за контрола върху службите за сигурност не слиза от дневния ред на отношенията президент-правителство.

Напрежението на местните избори. Предизборната кампания стартира вяло и безинтересно, засенчена от национални политически противоречия по други теми. През първите седмици черният пиар беше силно ограничен. Създаваше се впечатление, че партиите и водещите кандидати предпочитат да има нисък интерес сред гражданите, ниска избирателна активност и съответно решаващата роля да бъде на твърдите избиратели.

Към края на кампанията това рязко се промени. Социологическите проучвания показаха, че първоначалните калкулации съвсем не отразяват никакви дадености. Два дни преди първия тур „избухна“ предизборна „бомба“. Доклад на ДАНС улича заместник-министър от квотата на ПП-ДБ в нерегламентирано фотографиране на кодове за машинния вот. По-късно излезе информация, че министърът в същия ресор е със засилена охрана поради заплахи от саморазправа. Почти незабавно ГЕРБ и ДПС заподозряха опит за фалшификации чрез машинното гласуване. Централната изборителна комисия (ЦИК) се съобрази с тези обвинения и отмени машинното гласуване за първия тур. Започна серия от действия, които биха изглеждали комично, ако не подкопаваха генерално доверието в изборния процес. Общинската изборителна комисия в София оспори решението на ЦИК и заяви, че в столицата все пак ще се гласува с машини. ЦИК в последния момент се наложи над подчинената си структура. Върховният административен съд върна машинното гласуване за втория тур,

но без да отрече законността на решението за отмяната на тази технология за първия тур.

Наличните данни не са достатъчни, за да се потвърди или отхвърли обвинението на ПП-ДБ, че е имало заговор на ГЕРБ и ДПС за манипулация на местния вот чрез отблъскване на избиратели и спекулации с хартиената бюлетина. Прогнозираният срив на изборителната активност при всяко положение не се състоя. Широко разпространение добиха тезите за много нисък брой гласували, но подобна оценка не е точна. На първи тур наистина се явиха по-малко избиратели, отколкото 4 г. по-рано, и също така е вярно, че активността на местни избори следва да се сравнява с други местни избори. Все пак, не е без значение, че броят на избирателите сега (2,713 млн.) надхвърли броя на гласувалите на последните парламентарни избори през април т.г. (2,683 млн.), и то като се вземе предвид фактът, че в България по традиция на местни избори гласуват по-малко хора, отколкото на парламентарни.

3

СЪСТОЯНИЕТО НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА

ГЕРБ-СДС. Водещата формация имаше явното намерение да превърне местните избори в свой триумф, с помощта на който да покаже електоралната безпомощност на ПП-ДБ и да се насочи към по-силни позиции в управлението. В ГЕРБ изхождаха от предпоставката, че доминацията им в малките населени места е непоклатима, а в по-големите основен опонент ще бъде именно ПП-ДБ. Ето защо кампанията бе ориентирана предимно към нарастващо разграничаване от този партньор в мнозинството. В многобройните си предизборни срещи лидерът на ГЕРБ Бойко Борисов постоянно говореше как задачата на партията е да преодолее „катастрофата“ от „промяната“. Зачестиха критиките срещу правителството. Борисов даже избра да не участва в гласуването на вота на недоверие срещу кабинета, а кулминацията на напрежението между двата тура на изборите бе оценката му за „разпад“ на мнозинството и заплахата за преразглеждане на подкрепата на ГЕРБ за това мнозинство в съвсем кратки срокове. Депутатът от ГЕРБ Делян Добрев открито лансира идеята за бъдещо управление на ГЕРБ, ДПС и ДБ (без ПП). Така, освен всичко друго, бе внушена вероятността от разпад на самата коалиция ПП-ДБ. Съществува предположението, че ГЕРБ активно са участвали в кризата с машинното гласуване, водени от убеждението, че ПП-ДБ са вече достатъчно отслабени и е необходимо още малко натиск, за да бъдат окончателно електорално маргинализирани.

Изборните резултати са противоречиви. Формално погледнато, ГЕРБ са безспорни победители – и като абсолютен брой гласове, и като избрани общински съветници, и като избрани общински кметове, и като избрани областни кметове. Въпреки това, картината далеч не изглежда прекалено оптимистична. Постижението на ГЕРБ е най-слабото за последните 12 години. На фона на местния вот от 2019 г., когато ГЕРБ спечелиха 17 областни центъра, сега те са 13. След 18-годишно управление на София за първи път партията не само не излъчва новия кмет на столицата, но дори не успява да стигне до балотаж. Загубата в знаков за ГЕРБ град като Варна не може да не направи впечатление.

В чисто сравнителен план, проблем се оказват не просто загубените позиции, колкото фактът, че те се заемат в редица случаи от основния опонент ПП-ДБ – например в София, Варна, Благоевград.

В седмицата между двата тура и непосредствено след втория тур Борисов бе зает с явен кризисен пиар, призван да минимизира имиджовите щети от разклатената местна хегемония. Той излъчи сигнали за подкрепа първо на левия кандидат за столичен кмет Ваня Григорова, после на десния кандидат Васил Терзиев. Намерението на Борисов бе да подсказва, че изборът на кмет в София зависи най-вече от него, че той остава важната фигура. Ако реши кмет да е Григорова, ще подкрепи нея, ако реши да е Терзиев, ще бъде за него. Разцеплението на привържениците на ГЕРБ, уловено от социолозите, обаче не дава индикации, че Борисов контролира електората си. Изявлението му, че се е създадо ново „пропутинско“ мнозинство в лицето на ПП-ДБ, БСП и „Възраждане“, е по-скоро стремеж да преформулира дневния ред и да не допусне акцентът да падне върху електоралните проблеми на ГЕРБ. Ако Борисов е планирал след местния вот да преговаря с ПП-ДБ от позицията на силата, резултатите провалят този замисъл. ГЕРБ става партия на малките и средните населени места, с несигурно политическо влияние в по-големите, като успехите в големите областни центрове се дължат преди всичко на популярни кметове, а не на партийна и лидерска популярност. Това е несъмнен сигнал за започнал, макар и бавен, политически упадък.

„Продължаваме промяната – Демократична България“ (ПП-ДБ). Амбицията на коалицията беше почти изцяло фокусирана върху местния вот в София. Съществуваха неявно признание, че извън столицата постижения са малко вероятни. Редица правителствени решения, вкл. проектобюджетът за 2024 г., бяха отложени, за да не попречат на самата кампания. Действително, пробиви на ПП-ДБ в по-малките населени места не се реализираха. Профилът на коалицията започна да напомня на този на единия от участниците в нея, на ДБ – град-

ски и по-скоро елитарен. Въпреки ретроспективните изявления, успехът на кандидатите на ПП-ДБ във Варна, Благоевград и Пазарджик срещу опонентите им от ГЕРБ не беше очакван. Може да се смята, че той е продукт не само на силните номинации, каквито несъмнено бяха новите кметове, но и на умората на избирателите от досегашното статукво на ГЕРБ в тези общини. Скандалът с машинното гласуване непосредствено преди първия тур, по всяка вероятност, имаше консолидиращ ефект за привържениците на ПП-ДБ, на които бе обяснено, че ГЕРБ и ДПС опитват да им „откраднат“ изборите.

Битката за София мина през различни фази. Първоначално посланията бяха силно технократски, базирани върху модерни, европейски и дигитални решения на проблемите на София в контраст с корупционната традиция на предполагаемия основен опонент от ГЕРБ. Сблъсъкът беше опакован в обичайната формула на „промяната“ срещу „статуквото“. По-късно, когато възходът на социалистическия кандидат Ваня Григорова стана забележим, ПП-ДБ смениха концепцията и заложиха на противопоставянето между „ляво“ и „дясно“, с внушението, че „София никога не е била червена“ и следователно шанс Григорова няма. Когато кандидатът на ГЕРБ Антон Хекимян отпадна след първия тур, настъпи нова промяна в кампанията. Нарасналата тревога от успех на Григорова доведе до въвеждане на ярък геополитически залог, в който „прозападният“ Васил Терзиев се изправя срещу „пропутинската“ Ваня Григорова. Крайният резултат от цялата доста истерична реторика беше победа на Терзиев с минимална преднина пред Григорова. Като се вземат предвид електоралните традиции и инерции в София, пристрастията на големите медии, водещата политическа роля на ПП-ДБ в столицата и кризисното състояние на подкрепящите Григорова партии, победата на Терзиев в никакъв случай не е крупно постижение и говори по-скоро за неубедителен кандидат и недомислена кампания. При всяко положение, обаче, за първи път от над 20 години София се управлява от кмет от това пространство, а и данните от 24-те столични района безусловно свидетелстват за надмощието на ПП-ДБ.

„Възраждане“. Стратегията на „Възраждане“, ясна много преди изборите, бе следвана неотклонно до края им. Партията не се стремеше към победи на всяка цена и към коалиции за участие във властта, а към създаване на местни структури и местно влияние. Може да се каже, че амбицията им в основни линии е реализирана. Медиите тиражираха коментари, че „Възраждане“ е в упадък и никъде не е направило по-сериозен пробив. За партия с доскоро минимално местно присъствие ръстът обаче е несъмнен. „Възраждане“ има и кметове, и нелош

резултат във Варна, и второ място на балотаж в Габрово. Но по-важното е, че местното самоуправление не е кауза на „Възраждане“ и трудно би могло да мобилизира неговите привърженици. Каузите на „Възраждане“, обикновено геополитически и радикално-трансформативни, са национални. Те са (евентуално) постижими само с инструментите на държавната, не на местната власт. Следователно може да се допусне, че при едни хипотетични парламентарни избори по същото време същата партия би се справила значително по-добре.

Интерес представлява все пак кампанията на „Възраждане“ в София. Тя постепенно се разви до остро противостояне на партийния кандидат Деян Николов не срещу водещите партии, а срещу левия претендент Ваня Григорова. Преди балотажа лидерът Костадин Костадинов отказа да подкрепи който и да било от двамата кандидати Терзиев и Григорова. Не е изненада, че от БСП-София обвиниха Костадинов, че първо са работили за ГЕРБ, като са правили всичко възможно с кампанията срещу Григорова да дадат шанс на Хекимян да стигне до балотаж, а после са „подарили“ кметския пост на Терзиев заради отказа да подкрепят Григорова, загубила с едва няколко хиляди гласа. Мотивите за тази политическа грешка на Костадинов са достатъчно прозрачни. Възходът на Григорова поставя в сянка неговата собствена роля на „алтернатива на статуквото“. В такъв смисъл за Костадинов е по-важен провалът на всяка друга „алтернатива“, отколкото разклащането на самото „статукво“. Така или иначе, това политическо поведение на „Възраждане“ е запомнено и ще разшири недоверието на останалите опозиционни формации към принципността на партията.

Движение за права и свободи (ДПС). След активна кампания ДПС разширява участието си в местната власт, макар и без особено големи пробиви. Интересна е електоралната география на партията. Като самостоятелен играч тя излъчва кметове в 40 общини, от които 37 на първи тур и само 3 на втори тур. Това показва не толкова успешна кампания, колкото липса на реална конкуренция. Дори има общини, в които кандидатът на ДПС е бил единственият претендент за кметския пост.

В духа на вече наложила се практика, ДПС представи изборите като (породна) стъпка към бъдещо официално завръщане в държавната власт. Месецът на кампанията не остави съмнение за неофициалното участие на партията в управлението. Показателен пример е вотът на недоверие, при който ДПС застана зад кабинета. Практика на ДПС е при избор на правителство, гласуване на бюджет и вотове на недоверие да бъде против всяко управление, в което то публично не е включено. За мнозина новият курс се свързва с фигурата на депутата Делян Пеев-

ски, вече широко коментиран като неформален говорител и същевременно одитор на правителството. Тази роля на Пеевски получи допълнителна легитимация чрез избора му за съпредседател на парламентарната група на ДПС заедно с Мустафа Карадайъ. Подхранени са слухове, че политическият край на Карадайъ като лидер наближава. Въпросът е: в каква връзка се намира рязкото издигане на Пеевски с лидерския проблем в ДПС.

Българска социалистическа партия (БСП). Партията на Корнелия Нинова се яви на местните избори с очаквания за поражение. Веднага след първия и след втория тур, обаче, председателката декларира, че „БСП се връща в местната власт“, че повишава резултата си значително и че е втора политическа сила след ГЕРБ. Анализът показва, че това са преувеличения. Партия със солидни традиции в местното самоуправление, БСП сега няма избрани кметове и съветници в десетки общини, а според различни оценки общият брой на общинските съветници е намалял с около 40%.

И все пак за срыв не може да се говори. Нинова говори за победи в 71 общини, макар че всъщност става дума за около и под 40. В останалите БСП опитва да се нареди до победители, които е подкрепила, но за чийто успех няма водеща тежест. Това все пак също не е малко. Нинова говори за победи в 4 областни центрове, макар че единият от тях – Силистра – определено не е спечелен от партията. Избраният кмет там е излязъл с листа за съветници, различна от тази на БСП, и е предпочел да премълчава в своята кампания подкрепата на БСП за себе си. Но Русе, Разград и Шумен са факт. Най-силното и символно постижение все пак е в София. Ваня Григорова не спечели, но реализира изключително силен резултат, завършвайки с най-малка разлика на балотажа спрямо победителя (5000 гласа) в сравнение с всички други социалистически претенденти за столицата през последните 30 години. Вотът за Григорова дори стимулира в медиите дискусии за „края на синя София“.

Нинова влиза в битка да си присвои всички тези резултати и да ги запише като свой актив. Фактите изобщо не потвърждават подобна претенция. На много места в страната БСП имаше шанс за далеч по-силно представяне, ако не беше натискът на Нинова и нейните приближени Борислав Гуцанов и Атанас Зафиров за ревизия на решенията на местните организации и силово налагане отгоре на неизбираеми кандидати, чието основно качество е лоялността към ръководството. Така социалистите не само загубиха във важни градове като Смолян и Сливен, но кандидатите на местните структури на БСП, явили се като независими, получиха далеч по-силна подкрепа от номинациите на партийната централа. Там, където БСП се справи

по-добре, се дължи почти изцяло на авторитета на досегашни кметове от левицата – като в Троян или Гоце Делчев. А там, където Нинова влагаше големи надежди и лично се включваше в кампанията, в почти всички случаи последиците бяха разочароващи. В своята предизборна обиколка тя афишира открито подкрепата си за редица издигнати от нея кандидати, повечето от които загубиха тежко. Нинова нито веднъж не застана до Пенчо Милков в Русе, Добрин Добрев в Разград или Ваня Григорова в София, но те въпреки това – а по-точно е да се каже, именно заради това – направи много. В напрегнатата седмица между двата тура Нинова призова Григорова да се разграничи от подкрепата на Борисов, впоследствие оттегляна, и на практика така се обърна срещу кандидата на собствената си партия. Единственото изключение от безкрайната серия погрешни или контрапродуктивни решения на председателката на БСП бе Шумен, където тя издигна кандидат, различен от този на местната структура, Христо Христов, но той излезе удачен избор и спечели безапелационно надпреварата.

Яркото присъствие на Ваня Григорова има различни обяснения. Тя направи ясна и открояваща се кампания, в която изведе на преден план леви цели и послания – срещу всемогъщието на пазара в общината, срещу маргинализацията на цели квартали, срещу липсата на адекватни комунални услуги. Григорова имаше шанса да се изправи срещу двама опоненти с технократски профил като Васил Терзиев и Антон Хекимян, което я превърна в естествена алтернатива на доминиращата тенденция. Вотът, който тя получи, в голяма степен беше протестен. Това може да се проследи и по социално-демографските профили на нейните избиратели, които са разпределени във всички групи по възраст и образование и по никакъв начин не кореспондират на традиционния профил на социалистическия избирател. Срещу Григорова имаше критики, че представлява фасада, зад която се крият олигархични интереси, националистически партии и русофилски кръгове. Такива елементи има, но те определено не са водещи. Самата биография на Григорова като синдикалист подсказва посоката, в която тя иска да разширява политическото си влияние. Минималната изборна загуба прави от Григорова неформален лидер в лявото пространство, дълги години затиснато от провалилите на Нинова.

Амбицията на председателката на БСП да претендира за всички постижения на партията е разбираема. Всъщност местният вот отваря пространство за самостоятелност на местните структури на социалистите, които вече не зависят от Нинова. Тя няма какво повече да им предложи.

„Има такъв народ“ (ИТН). Партията на Слави Трифонов, съгласно очакванията, не реализира особени постижения на местния вот чрез най-ярките си кандидати и партийните си листи. Но многобройните местни коалиции, в които ИТН участва, дават плод – например в Ловеч, където кандидатът на такава коалиция спечели кметския пост.

В политически план ИТН засега съумява, и то без големи сътресения, да играе двойна роля: на шумна и решителна опозиция на мнозинството на ГЕРБ, ПП-ДБ и ДПС, и успоредно с това на медийно „острие“ на ГЕРБ и ДПС в атаките им срещу ПП-ДБ, както пролича от скандала с машинното гласуване.

4

ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ

Българската външна политика има, както и в последните месеци, за основна цел легитимацията на настоящото управление. Това напомня на игра на взаимно изтощение. ПП-ДБ се стремят с външнополитически декларации и призови да ограничат сепаративните намерения на ГЕРБ и ДПС, докато последните две партии, придобили сериозно политическо самочувствие в тази конфигурация, вдигат още по-високо външнополитическия залог (заслугите на политическите актьори за ориентацията на България), за да дават указания на правителството какво да прави. Прави впечатление, че активно подклажданото напрежение Запад-Русия се използва, за да бъде приложено към кризата в Близкия Изток. Управляващите сякаш искат да внушат, че трябва да гледаме на Израел като на Украйна и на Хамас като на Русия. Ако оставим настрана колко повърхностна е тази аналогия, тя за съжаление създава допълнителни предпоставки за антисемитизъм в българското общество.

В създалата се политическа ситуация доминират фигури като Бойко Борисов, Делян Пеевски и Асен Василев, докато премиерът Николай Денков изглежда слаб, неубедителен и лишен от авторитет. Нестабилността на управлението е видимо, но желанието за промяна на този етап е по-скоро ограничено. Трудно разбираеми за външния наблюдател, но изключително важни от финансова и политическа гледна точка битки протичат в сферата на енергетиката. По всичко личи, там са концентрирани амбициите и апетитите на партньорите във властта.

Местните избори, за разлика от предишни случаи, не зададоха ясна политическа тенденция. Избирателите не предпочетоха единична политическа сила, за да очертаят бъдеща траектория на развитието на страната. Всички основни партии има с

какво да се похвалят, но имат и много поводи за разочарования. Над две трети от общинските кметове бяха избрани още на първи тур. Според някои оценки това може да означава нарастваща феодализация на българските общини, но не по-малко вероятно е да означава надежда за политическа стабилност. Няма „революционна ситуация“. Но и няма прелегитимиране на досегашния модел на местната власт. Тази конструкция се крепи на авторитета на „стари“ кметове с много мандати, което вече говори за известно изчерпване. Тенденцията действащи кметове често да губят втория тур може да се обясни, на свой ред, отново с проблеми на личния авторитет на съответните фигури. Ако кметът се е оказал ефективен посредник на местни и национални интереси, събира подкрепа за балотаж. В противен случай става жертва на неизбежно обществено недоволство.

Само в най-големите общини ПП-ДБ създадоха очаквания за сериозни промени и за протестно гласуване. В София коалицията за малко не загуби заради насърчената от самата нея динамика. От поведението на нейните лидери личи, че те определено не желаят политическият дебат в столицата и страната да се пренесе върху оста ляво-дясно. Геополитическият залог „за/ против Путин“ изглежда по-ефективен, включително защото би спомогнал и за разбирателство с опонентите от ГЕРБ. С високия си резултат в София Ваня Григорова върна левицата в политическия дневен ред. Тепърва ще може да се проследи до каква степен Григорова ще е в състояние да задържи тази тема и да наложи успешно лидерството си в лявото пространство. Но „ръкавицата“ е „хвърлена“. Левите хора в България имат фокус на своите надежди, а политическият процес в Социалистическата партия постепенно се измества от дилемата „за/ против Нинова“ във „встрани от Нинова“.

ЗА АВТОРА

Д-р **Борис Попиванов** е доцент по политология в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Изследванията му са концентрирани в областта на политическите идеологии, теорията и историята на лявото, както и българския преход.

ИЗДАТЕЛ

Фондация Фридрих Еберт | Бюро България
Ул. Княз Борис I 97 | 1000 София | България

Отговорен редактор:
Жак Папаро | Директор, ФФЕ, Бюро България
тел.: +359 2 980 8747 | факс: +359 2 980 2438
bulgaria.fes.de

Контакт:
office@fes.bg

Използването с търговска цел на всички, издадени от Фондация Фридрих Еберт (ФФЕ) публикации, не е позволено без писменото съгласие на ФФЕ.

ЗА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Фондация Фридрих Еберт България издава „ПОЛИТ-БАРОМЕТЪР“ от 2000 година насам, анализирайки актуалните и дългосрочни политически процеси и идентифицирайки тенденциите в българската политика със специален фокус върху политически партии като главни актьори на демокрацията.

В ситуация, в която качеството и безпристрастността на българските медии са под въпрос, имаме за цел да предоставим на българските и чуждестранните читатели научна основа за по-нататъшна политическа дискусия.

bulgaria.fes.de

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 23, брой 9
Октомври – 5 ноември

Сътресенията и скандалите в парламентарното мнозинството произтичат основно от сблъсъка на партньорите за бъдещето на българската енергетика.

Резултатите от местния вот сочат, че всички водещи партии понасят политически щети от сегашното управление.

Кандидатът за кмет на София Ваня Григорова се превърна във водеща фигура в лявото политическо пространство.

Повече информация по темата ще намерите тук:
bulgaria.fes.de